

Dipòsit legal: GI 880-2014

ISBN: 978-84-8458-437-7

Fotografia: MAC Girona

DOTZENES JORNADES D'ARQUEOLOGIA DE LES COMARQUES DE GIRONA

Besalú, Hospital de Sant Julià

13 i 14 de juny de 2014

COMISSIÓ ORGANITZADORA

Ramon Buxó

Director del Museu d'Arqueologia de Catalunya - Girona

Susana Manzano

Arqueòloga territorial de Girona

Serveis Territorials de Cultura de Girona

Montserrat Mataró

Arqueòloga territorial de Girona

Serveis Territorials de Cultura de Girona

Josep Maria Nolla

Catedràtic d'Arqueologia de la UdG

RESPONSABLE DE L'EDICIÓ DE LES ACTES

Joan Frigola Torrent

ÍNDEX

EL JACIMENT DEL CAMP DELS NINOTS (CALDES DE MALAVELLA, LA SELVA). INTERVENCIONS EN EL BIENNI 2012-2013	15
Bruno GÓMEZ DE SOLER, Gerard CAMPENY, Oriol OMS, Jordi AGUSTÍ, Hugues-Alexandre BLAIN, Jan VAN DER MADE, Patricia MARTÍN, Pablo MATEOS, Tomas PRIKRYL, David RIBA, Souhila ROUBACH, Arianna SALONIA	
SEGONA INTERVENCIÓ AL JACIMENT DEL PLISTOCÈ INFERIOR DE LA BÒBILA ORDIS (PORQUERES, PLA DE L'ESTANY): CAMPANYA DE 2012	29
Joan GARCIA GARRIGA, Kenneth MARTÍNEZ MOLINA, Jordi AGUSTÍ BALLESTER	
LES EXCAVACIONS A LA COVA DE L'ARBREDA DURANT LES CAMPANYES DE 2012 I 2013	33
Joaquim SOLER SUBILS, Narcís SOLER MASFERRER, Alba SOLÉS COLL, Xavier NIELL CIURANA, Neus COROMINA BUJONS, Josefina SIMON REIG	
LES CAMPANYES ARQUEOLÒGIQUES AL CAU DEL ROURE DURANT ELS ANYS 2012-2013	43
Isaac RUFÍ, Helena VENTURA, Florent RIVALS, Ethel ALLUÉ, Manuel VAQUERO, Julià MAROTO	
NOU PROJECTE D'INVESTIGACIÓ A LA COVA DE MOLLET III (PARATGE DEL RECLAU VIVER, PARC DE LES COVES PREHISTÒRIQUES DE SERINYÀ)	49
Alba SOLÉS COLL, Neus COROMINA BUJONS, Sònia RAMIÓ IGLÈSIAS	
LA INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA A SANT BENET (SANT FELIU DE GUÍXOLS - BAIX EMPORDÀ)	55
ANTONI PALOMO	
ELS TREBALLS ARQUEOLÒGICS 2012-2013 A LA DRAGA (BANYOLES, PLA DE L'ESTANY)	59
ANTONI PALOMO, XAVIER TERRADAS, RAQUEL PIQUÉ, ÀNGEL BOSCH, RAMÓN BUXÓ, JÚLIA CHINCHILLA, MARIA SAÑA, JOSEP TARRÚS, IGOR BOGDANOVIC, ORIOL LÓPEZ, RAFEL ROSILLO, JORDI REVELLES	
INTERVENCIONS ARQUEOLÒGIQUES AL JACIMENT DE LA DOU 2012-2013 (SANT ESTEVE D'EN BAS, LA GARROTXA)	65
Gabriel ALCALDE, Lidia COLOMINAS, Vanessa NAVARRETE, Enriqueta PONS, Jordi REVELLES, Rafel ROSILLO, Roger SALA, Maria SAÑA, Carlos TORNERO, Oriol VILA	
L'EXCAVACIÓ ARQUEOLÒGICA DE L'ANY 2012 AL DOLMEN DEL PUIG SES FORQUES (CALONGE, BAIX EMPORDÀ)	75
Xavier NIELL CIURANA	

RESULTATS PRELIMINARS DE LA INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA AL DOLMEN DE LA TAULA DELS TRES PAGESOS (FORALLAC, BAIX EMPORDÀ) Patricia RÍOS, Camilo BARCIA, Maria BOFILL, Anabel ORTIZ, Ana PASTOR, Maria PIFERRER	85
INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA A LA CISTA DE LA ROCA DE L'IVET (LLAGOSTERA, GIRONÈS) Xavier NIELL CIURANA	93
PROSPECCIÓ ARQUEOLÒGICA A LA ZONA DEL PUIG GROS - ERA DE LA LLACA - SERRA LLARGA I SOLELLS D'EN BARRIL (CASSÀ DE LA SELVA, GIRONÈS) Xavier NIELL CIURANA	101
PROSPECCIÓ I EXCAVACIÓ DE LES RESTES ARQUEOLÒGIQUES LOCALITZADES AL SOLAR SITUAT A LA CRUÏLLA C/ EMILI GRAHIT I C/ ULLASTRET. GIRONA (GIRONÈS) Xavier AGUELO, Albert AULINES, Montserrat FREIXA	111
INTERVENCIONS ARQUEOLÒGIQUES AL CONJUNT IBÈRIC D'ULLASTRET (BAIX EMPORDÀ) DURANT EL BIENNI 2012-2013 Ferran CODINA FALGÀS, Aurora MARTIN ORTEGA, Rosa PLANA MALLART, Gabriel de PRADO CORDERO	115
EL COMPLEX ARQUEOLÒGIC DEL JACIMENT IBÈRIC DE MAS CASTELLAR DE PONTÓS (ALT EMPORDÀ). LES CAMPANYES 2012-2013 David ASENSIO, Rafel JORNET, Jordi MORER, Enriqueta PONS	127
MONTBARBAT (LLORET DE MAR – MAÇANET DE LA SELVA, LA SELVA). CAMPANYES 2012 I 2013 M. V. VILÀ, E. ESTELA, M. C. BARRACHINA, M. FANDO, V. GIRONÉS, A. MUÑOZ, M. M. NEGRE, X. PASCUAL	137
INTERVENCIÓ AL JACIMENT DEL BOSCARRÓ (SANT JOAN LES FONTS, LA GARROTXA) Maribel FUERTES AVELLANEDA, Anna Maria PUIG GRIESSENBERGER	143
MAS GUSÓ (BELLCAIRE D'EMPORDÀ). ACTUACIONS 2012-2013 Josep CASAS GENOVER	147
PROSPECCIÓ AL JACIMENT DEL PUIG DE SANTA MAGDALENA (MAIÀ DE MONTCAL, LA GARROTXA) Anna Maria PUIG GRIESSENBERGER	155

EL CASTELLOT DE BOLVIR (LA CERDANYA): OCUPACIONS CERETANA, IBEROROMANA I ALTMEDIEVAL. CAMPANYES DE 2012 I 2013	159
Jordi MORERA CAMPRUBÍ, Joan OLLER GUZMÁN, Oriol MERCADAL FERNÁNDEZ, Oriol OLESTI VILA, Eduard SÀNCHEZ CAMPOY	
INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA AL JACIMENT DE CAMPS DE CAN MASSOT, FORNELLS DE LA SELVA (GIRONÈS)	169
Lourdes MURET PUJOL, Xavier AGUELO MAS, Robert GARCIA DE CONSUEGRA MEDINA, Marc BOSCH DE DORIA	
INTERVENCIONS ARQUEOLÒGIQUES A EMPÚRIES (L'ESCALA, ALT EMPORDÀ) ALS ANYS 2012 I 2013	179
Pere CASTANYER, Marta SANTOS, Joaquim TREMOLEDA, Andrea FERRER, Elisa HERNÁNDEZ, Paula SANTAMARIA	
INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA AL JACIMENT DE CAMPS DE MAS VIDAL, VILADEMULS (PLA DE L'ESTANY)	219
Xavier AGUELO MAS, Natàlia COLOMEDA FOLGADO, Marc BOSCH DE DORIA, Lourdes MURET PUJOL	
EL CASTELL DE FALGARS (BEUDA, LA GARROTXA). CAMPANYA DE CONSOLIDACIÓ D'ESTRUCTURES	229
Joan FRIGOLA TORRENT, Albert PRATDESABA SALA	
LA INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA DEL NÚM. 1 DEL CARRER DE LA FORÇA DE GIRONA: EL DESCOBRIMENT DE NOUS ELEMENTS DE LA MURALLA ROMANA	233
Jordi SAGRERA	
LA VIL·LA ROMANA DEL PLA DE L'HORTA (SARRIÀ DE TER, GIRONÈS)	237
Lluís PALAHÍ, Josep Maria NOLLA, Ana COSTA	
EL MAGATZEM DE <i>DOLIA</i> DEL MAS GUÀRDIES (PALAMÓS, BAIX EMPORDÀ)	249
JOAN LLINÀS POL	
PROSPECCIÓ GEOFÍSICA I SONDEJOS AL FÒRUM DE <i>IULIA LIBICA</i>	253
Cèsar CARRERAS, Jordi GUÀRDIA, Josep GUITART, Oriol OLESTI	
LA BÒBILA ROMANA D'ERMEDÀS, CORNELLÀ DEL TERRI. RESULTATS DE LES CAMPANYES DE 2012 I 2013	261
Joaquim TREMOLEDA, Pere CASTANYER, Josefina SIMON	

INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA A BALITRÀ EST, CALONGE (BAIX EMPORDÀ) 2012 Almudena GARCÍA ORDÓÑEZ	267
LA VIL·LA ROMANA DE LES CAVORQUES, PLA PARCIAL SAU 4 (SANT JULIÀ DE LLOR I BONMATÍ, LA SELVA) Anna AUGÉ SANTEUGINI	271
INTERVENCIÓ AL CARRER MONTURIOL, 26, DE LLAFRANC (PALAFRUGELL, BAIX EMPORDÀ) JOAN LLINÀS POL	279
INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA D'URGÈNCIA ALS CAMPS DE MAS RIGAU. CASTELL-PLATJA D'ARO (BAIX EMPORDÀ) Roser POU CALVET, Miquel MARTÍ ROSELL, Montserrat FREIXA VILA	283
LA VIL·LA ROMANA DE VILAUUBA: LES INTERVENCIONS DELS ANYS 2012 I 2103 Pere CASTANYER, Joaquim TREMOLEDA, Andrea FERRER, Adriana CLE	287
INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA AL SECTOR SUD DE LA DEVESA (BESALÚ, LA GARROTXA) Joan FRIGOLA TORRENT, Andrea FERRER WELSCH	293
ELS HORTS DEL CARRER TALLAFERRO (BESALÚ, LA GARROTXA): DE JACIMENT A PASSEIG ARQUEOLÒGIC. CAMPANYA DE CONSOLIDACIÓ, ADEQUACIÓ I MUSEÏTZACIÓ DE LES RESTES. Joan FRIGOLA TORRENT, Josep FRIGOLA TRIOLA	299
INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA A L'ERA D'EN XIUA (BESALÚ, LA GARROTXA) Josep FRIGOLA TRIOLA, Maribel FUERTES AVELLANEDA	303
ESGLÉSIA DE SANT MARTÍ (SANT MARTÍ VELL, EL GIRONÈS) Maribel FUERTES AVELLANEDA, Dolors CODINA REINA	307
RESULTATS DE LA INTERVENCIÓ AL CASTELL DE LLERS (ALT EMPORDÀ) Anna Maria PUIG GRIESSENBERGER	311
EXCAVACIONS ARQUEOLÒGIQUES AL JACIMENT DE L'AUBERT (LA VALL D'EN BAS, LA GARROTXA) (SEGLES VI-X dC). CAMPANYES 2012 I 2013 Cristian FOLCH IGLESIAS, Jordi GIBERT REBULL	317

INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA AL CASC ANTIC DE LA TALLADA D'EMPORDÀ (BAIX EMPORDÀ) 2013	323
Almudena GARCÍA, Rafel ROSILLO, Bibiana AGUSTÍ, Antònia DÍAZ	
INTERVENCIÓ AL NÚMERO 1 DEL CARRER DE LA RECTORIA D'ULLASTRET (BAIX EMPORDÀ)	329
Ferran CODINA, Neus COROMINA	
SANTA MARIA DELS TURERS – CARRER DE SANT ANTONI (BANYOLES, EL PLA DE L'ESTANY)	333
Bibiana AGUSTÍ FARJAS, Almudena GARCÍA ORDÓÑEZ	
EXCAVACIÓ ARQUEOLÒGICA A SANTA MARIA DE COLERA, RABÓS D'EMPORDÀ	337
LOURDES MORET PUJOL	
PRIMERES INTERVENCIIONS ARQUEOLÒGIQUES AL VILAR DE FREIXE (ESPOLLA, ALT EMPORDÀ)	343
Elisenda COLLELLDEMONT, Albert PRATDESABA, Daniel ROBLES	
INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA A L'ERMITA DE SANT BENET (TOSSA DE MAR, LA SELVA)	347
Jordi MERINO SERRA, Carme MONTALBAN MARTÍNEZ	
LA DESCOBERTA ARQUEOLÒGICA DE L'ANTIGA ERMITA DE SANTA CRISTINA (LLORET DE MAR, LA SELVA)	351
JOAN LLINÀS POL	
INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA AL SANTUARI DE LA MARE DE DÉU DE FARNERS (SANTA COLOMA DE FARNERS, LA SELVA)	357
JOAN LLINÀS POL	
EL CENTRE HISTÒRIC DE VERGES: RESULTATS PRELIMINARS D'UN ANY I MIG D'EXCAVACIÓ ARQUEOLÒGICA	361
Romina RIBERA MARIGÓ	
PLAÇA DEL MONESTIR I CARRER NOU (BANYOLES, EL PLA DE L'ESTANY)	371
Bibiana AGUSTÍ FARJAS, Almudena GARCÍA ORDÓÑEZ, Antònia DÍAZ-CARVAJAL	
LA CASA DE L'ERA DE LA LLACA: UN ANTIC MAS SITUAT EN EL MASSÍS DE LES GAVARRES (SANTA CRISTINA D'ARO, BAIX EMPORDÀ)	377
Anna AUGÉ SANTEUGINI	

INTERVENCIONS ARQUEOLÒGIQUES AL CAMPANAR DE L'ANTIGA ESGLÉSIA DE SANTA MARIA DE PUIGCERDÀ (CERDANYA)	381
Júlia MIQUEL LÓPEZ	
L'EXCAVACIÓ D'UNA CASA MEDIEVAL EN EL CENTRE BONASTRUC ÇA PORTA DE GIRONA	389
Jordi SAGRERA	
INTERVENCIONS ARQUEOLÒGIQUES A SANTA CREU DE RODES (EL PORT DE LA SELVA, ALT EMPORDÀ) DURANT EL BIENNI 2012-2013	395
Montserrat MATARÓ PLADELASALA, Imma OLLICH CASTANYER, Anna Maria PUIG GRIESSENBERGER	
CARRER VILA VELLA, 27 (SANTA PAU, LA GARROTXA)	403
Mònica BOUSO GARCIA, Anna GÓMEZ BACH	
GERRES DE VOLTA A LA TORRE DEL RELLOTGE DE LA BASÍLICA DE SANTA MARIA DE CASTELLÓ D'EMPÚRIES (ALT EMPORDÀ)	407
Anna Maria PUIG GRIESSENBERGER	
EXCAVACIÓ, CONSOLIDACIÓ I ADEQUACIÓ DEL CASTELL DE PALAGRET (CELRÀ, GIRONÈS)	411
Ferran CODINA	
EXCAVACIONS ARQUEOLÒGIQUES AL CASTELL DE MONTSORIU (ARBÚCIES-SANT FELIU DE BUIXALLEU, LA SELVA). CAMPANYES 2012-2013	415
Gemma FONT VALENTÍ, Josep M. LLORENS RAMS, Joaquim MATEU GASQUET, Sandra PUJADAS MITJÀ, Jordi TURA MASNOU	
CASTELL DE SANT ISCLE (VIDRERES, LA SELVA). CAMPANYES D'EXCAVACIÓ 2012-2013	423
Joan LLINÀS POL	
CASTELL DE ROCABRUNA (CAMPRODON, EL RIPOLLÈS)	433
Bibiana AGUSTÍ FARJAS, Dolors CODINA REINA, Antònia DÍAZ-CARVAJAL	
EL MAS FELIUS (RABÓS D'EMPORDÀ, ALT EMPORDÀ)	437
Jordi VIVO, Lluís PALAHÍ, Josep Maria NOLLA	
INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA AL MONESTIR DE SANT MIQUEL DE FLUVIÀ (ALT EMPORDÀ)	441
Andrea FERRER WELSCH	

INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA AL MONESTIR DE SANT SALVADOR DE BREDACORREDOR NEGRE/PATI DE L'ABAT	445
Jordi POU RUBIO	
INTERVENCIÓ A LA PLAÇA DELS HORTOLANS NÚM. 5, L'HORT DEL PRIOR DE LA CANÒNICA DE SANTA MARIA DE VILABERTRAN (ALT EMPORDÀ)	449
Anna Maria PUIG GRIESSENBERGER	
INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA AL PATI DEL SANT SEPULCRE DE PALERA (BEUDA, LA GARROTXA)	453
Anna MADROÑAL MASERAS, Joan FRIGOLA TORRENT	
MURALLA DE SANT JOAN DE LES ABADESSES – TRAM TORRE SALTANT (SANT JOAN DE LES ABADESSES – RIPOLLÈS)	457
Didier JOLY, Montserrat FREIXA VILA	
INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA AL CARRER CIUTADANS 10 DE GIRONA	461
Jordi MERINO SERRA	
INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA AL CARRER CORT REIAL, 7 (GIRONA, EL GIRONÈS)	467
Esther MEDINA, Didier JOLY	
INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA AL CARRER DE LA MURALLA, PLAÇA DE LES PATATES I CARRER CANIGÓ DE FIGUERES (ALT EMPORDÀ)	473
Anna Maria PUIG GRIESSENBERGER	
PORTAL DE LES HORTES (HOSTALRIC – LA SELVA)	479
Montserrat FREIXA VILA	
LA MURALLA MEDIEVAL DE CRUÏLLES. INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA AL CARRER GESSAMÍ 2 (CRUÏLLES, MONELLS I SANT SADURNÍ DE L'HEURA, BAIX EMPORDÀ)	483
Jordi MERINO SERRA, Carme MONTALBAN MARTÍNEZ, Anna VARGAS COLL	
CASTELL D'HOSTOLES (SANT FELIU DE PALLEROLS / LES PLANES D'HOSTOLES, LA GARROTXA)	487
Bibiana AGUSTÍ FARJAS, Antònia DÍAZ-CARVAJAL	
INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA AL CENTRE URBÀ DEL FAR D'EMPORDÀ (ALT EMPORDÀ). EL RECINTE DEL CASTELL	491
Anna Maria PUIG GRIESSENBERGER	

MONESTIR DE SANT JOAN LES FONTS (SANT JOAN LES FONTS - LA GARROTXA) Montserrat FREIXA VILA, Robert GARCÍA DE CONSUEGRA MEDINA	495
SEGUIMENT DE LES OBRES DE REURBANITZACIÓ DEL NUCLI ANTIC DE LA BISBAL D'EMPORDÀ: CARRERS GERMANS SITJAR, PELLA I FORGAS I LA CANONJA I PLACES DE LA LLIBERTAT I DE JACINT VERDAGUER Joaquim GRAU SALVÀ, Montserrat FREIXA VILA	499
CASTELL – PALAU DE LA BISBAL (LA BISBAL D'EMPORDÀ – EL BAIX EMPORDÀ) Montserrat FREIXA VILA	503
CONSOLIDACIÓ I ADEQUACIÓ DEL JACIMENT ARQUEOLÒGIC DE PALOL SABALDÒRIA (VILAFANT, ALT EMPORDÀ) Anna AUGÉ SANTEUGINI	507
CONTROL ARQUEOLÒGIC DE LES OBRES DE REMODELACIÓ DE L'ENTORN MONUMENTAL DEL POBLE D'ULLASTRET (BAIX EMPORDÀ) Ferran CODINA, Josefina SIMON	511
LA LLOTJA DE SANT DOMÈNEC (GIRONA, EL GIRONÈS) Maribel FUERTES AVELLANEDA	515
ESGLÉSIA DE SANT VALENTÍ DE SALARSA (CAMPRODON, EL RIPOLLÈS) Bibiana AGUSTÍ FARJAS	517
LA TORRE DESVERN (CELRÀ, GIRONÈS) Lluís PALAHÍ, Josep Maria NOLLA	521
INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA A CASA SOLTERRA (GIRONA, GIRONÈS) Josep FRIGOLA TRIOLA	531
INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA AL MONESTIR DE SANTA MARIA DE RIPOLL (RIPOLL, RIPOLLÈS) Jordi MERINO SERRA	535
SANTA MARIA DE CADAQUÉS, L'ESGLÉSIA DELS PESCADORS: INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA FEBRER DE 2012 Gustau GARCÍA JIMÉNEZ	539

INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA PREVENTIVA DE LES OBRES DE RESTAURACIÓ DE LA CONTRAGUÀRDIA DEL BALUARD DE SANT ANDREU A LA CIUTADELLA DE ROSES. ROSES. ALT EMPORDÀ 2013/2014	543
Enric MARTÍ GINABREDA	
INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA AL NUCLI DE RIUDELLOTS DE LA CREU (PALOL DE REVARDIT, PLA DE L'ESTANY)	549
Natàlia COLOMEDA FOLGADO, Antònia DÍAZ-CARVAJAL	
UN TRAM DE MINA DEL CONVENT DE CAPUTXINS TROBAT AL CARRER DE TAPIS DE FIGUERES (ALT EMPORDÀ)	553
Anna Maria PUIG GRIESSENBERGER	
INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA A LA PLAÇA DEL GRA (FIGUERES, ALT EMPORDÀ)	557
Anna Maria PUIG GRIESSENBERGER	
INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA AL PASSEIG PARE PUJIULA (BESALÚ, LA GARROTXA)	561
Joan FRIGOLA TORRENT	
CONTROL I EXCAVACIÓ ARQUEOLÒGICA AL CARRER OLOT NÚM. 8 D'AMER (LA SELVA)	565
Anna AUGÉ SANTEUGINI	
LA MURALLA CARLINA D'OLOT AL C/ MIRADOR, 16 (OLOT - LA GARROTXA) 2012	569
Almudena GARCÍA ORDÓÑEZ	
LA MUNTANYA DE SANT JULIÀ DE RAMIS: EL CEMENTIRI VELL	573
Josep BURCH, Jordi SAGRERA, Jordi VIVO	
SANT FELIU DEL BAC (LA VALL DE BIANYA, LA GARROTXA)	579
Bibiana AGUSTÍ FARJAS	
EXPLORACIÓ ARQUEOLÒGICA AL COSTAT NORD DE L'ESGLÉSIA DEL MONESTIR DE SANT PERE DE CAMPRODON (RIPOLLÈS)	583
Joaquim GRAU SALVÀ	
ESGLÉSIA DEL MONESTIR DE SANT PERE (CAMPRODON, EL RIPOLLÈS)	587
Robert GARCÍA DE CONSUEGRA MEDINA	

INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA AL NÚM.42 DEL CARRER RAVAL D'HOSTALRIC (LA SELVA)	591
Roser POU CALVET	
RESULTATS DE LA PROSPECCIÓ SUPERFICIAL EFECTUADA ALS TERRENYS AFECTATS PEL PROJECTE: ESTUDI D'IMPACTE SOBRE EL PATRIMONI CULTURAL. MILLORA GENERAL. VARIANT DE SANT PERE PESCADOR DE LA CARRETERA GIV-6216, AL CAMÍ DE SANT MARTÍ D'EMPÚRIES. TRAM: SANT PERE PESCADOR	595
ROSER POU CALVET, Miquel MARTÍ ROSELL	

EL CASTELLOT DE BOLVIR (LA Cerdanya): OCUPACIONS CERETANA, IBEROROMANA I ALTMEDIEVAL. CAMPANYES DE 2012 I 2013

Jordi MORERA CAMPRUBÍ, Joan OLLER GUZMÁN, Oriol MERCADAL FERNÁNDEZ, Oriol OLESTI VILA, Eduard SÀNCHEZ CAMPOY

INTRODUCCIÓ

En el present article exposarem els treballs arqueològics efectuats durant els anys 2012 i 2013 al jaciment del Castellot de Bolvir (Cerdanya). Tota la contextualització del jaciment (la seva situació, definició cadastral, característiques geològiques, així com els seus antecedents) ja han estat exposats en diferents congressos i jornades¹, així que ens cenyirem estrictament als treballs realitzats.

L'excavació i recuperació del jaciment del Castellot en els darrers dos anys té una motivació que és hereva de les sinergies creades en els anys anteriors. Per una banda, l'actuació s'inscriu en el projecte de l'Ajuntament de Bolvir de valorització patrimonial del jaciment definit en el projecte "Viure al poble", que inclou la construcció d'un centre d'interpretació i la museïtzació del jaciment². D'altra banda, la recerca al Castellot de Bolvir forma part del projecte d'investigació "La Cerdanya en època antiga: ocupació i explotació del territori del període ceretà a la fi del món romà", dirigit pel Dr. Oriol Olesti, del Dept. de Ciències de l'Antiguitat i l'Edat Mitjana de la UAB, dins del programa marc *Lo viejo y lo nuevo en la Hispania romana: catastros, gestión de recursos y control social (MEC HAR 2010-2020)* del Ministerio de Educación y Ciencia. Així doncs, els recursos econòmics per a poder desenvolupar la investigació del jaciment han vingut bàsicament del consistori municipal i d'una subvenció bianual pel període 2012-2013 atorgada per la Generalitat de Catalunya a tal efecte.

Així doncs, el projecte arqueològic del Castellot de Bolvir ha estat dirigit pel prof. Oriol Olesti, conjuntament coordinat amb Oriol Mercadal, arqueòleg i director del Museu Cerdà. El treball de camp ha comptat amb la direcció dels arqueòlegs Jordi Morera, Joan Oller i puntualment de l'arqueòleg Eduard Sánchez.

LA INTERVENCIÓ DE 2012

La intervenció de 2012 es realitzà entre els mesos de gener i setembre, en el marc de set permisos d'intervenció

diferents, i va estar molt mediatitzada per la construcció d'un centre d'interpretació a la vessant de llevant de l'altiplà. Aquest és un equipament cultural que l'actual equip de govern sempre havia volgut realitzar. De fet, vinculaven la recerca i posterior museïtzació del Castellot a un eventual espai museogràfic que, a partir del jaciment, expliqués l'evolució de la comarca des d'època antiga fins els nostres dies. D'aquesta manera, s'aconseguia unir els dos espais culturals i englobar, tant visualment com física, les dues propostes patrimonials en una sola entitat. La concessió d'un fons FEDER europeu a finals de 2011 va possibilitar iniciar i portar a terme aquest ambiciós projecte.

La construcció d'aquesta obra va conduir a una nova fase en el coneixement del Castellot. Com dèiem, la seva ubicació al vessant de llevant del pujolet va comportar que es fessin tota una sèrie de sondejos previs. Aquests van permetre localitzar un important fossat d'època iberoceretana, i una nova muralla medieval, en una zona jussana respecte el vilatge. La seva presència i ubicació van obligar a la modificació de l'emplaçament de l'edifici. Tanmateix, aquesta no fou l'única zona d'intervenció, car també es continuaren els treballs en l'àrea d'actuació definida des del 2006. Allà, les tasques van permetre fer un pas endavant en el coneixement de la fase iberorromana del jaciment (fase II).

Així doncs, el conjunt d'intervencions del 2012 se centren en tres zones diferents: la part més ponentina de l'àrea d'intervenció, la zona central d'aquella, i la zona del pendent de llevant.

A la part de ponent es continuà l'excavació arqueològica a partir de l'esplanada del quadrant occidental del jaciment, emplaçada entre l'Edifici I, i els Àmbits A, B, C, i D. En aquest espai es documentaren alguns forats de pal que havien passat desapercebuts en les campanyes anteriors, i fins a tres retalls circulars, presumiblement sitges, que no es van poder acabar d'excavar. Talment, es van localitzar i excavar tot un seguit d'estructures, a vegades inconnexes, que existien just a tocar de l'Àmbit D, i que abastaven una superfície d'uns 54m². Aquesta actuació va permetre la documentació de l'Edifici IV. No es va poder excavar la totalitat de la superfície de l'edifici, ja que bona part semblava

Figura 1. Vista de l'Edifici IV a la fi de la campanya de 2012.

Figura 2. Vista frontal de l'Edifici III en finalitzar la campanya de 2012.

restar amagada a sota la coberta vegetal de fora la zona d'actuació. Fou construït en època iberoromana i estava conformat per tres estances simètriques. Sembla que s'hi van desenvolupar tasques de producció metal·lúrgica, però també de caire domèstic.

En quan a la zona central, hom va iniciar l'excavació de l'Edifici II, i la finalització de l'excavació de l'Edifici III. Efectivament, aquest segon ja havia estat localitzat i parcialment exhumat l'any anterior³, però encara mancava part del sediment per excavar. En total es va intervenir en una àrea d'uns 47m². En aquesta zona es va esgotar l'estratigrafia antròpica i cal destacar la localització del tancament sud de l'edifici. Així, curiosament, l'edifici es configurava com un cos independent, tancat pels quatre costats. Tanmateix, les parets laterals també recolzaven a la muralla frontal del jaciment. Això feia que quedés un corredor cec entre la muralla i l'edifici de no més de 90cm d'amplada. Els murs tenien una amplada de 1.2m i formaven un potent cos que atorgaven un caràcter singular a l'edifici. L'edifici presentava unes mesures de 11.8m de llargada per 8.9 m d'amplada (que podrien correspondre a 4 per 3 *perticae* romanes), i a banda del corredor cec, estava constituït per una gran sala amb dues petites habitacions laterals. En una d'elles es va identificar un fogar de placa d'argila al costat d'una estructura que hagués pogut servir de taulat o obrador. A la sala principal només es va localitzar una altra llar de placa d'argila al fons de tot, alguns petits retalls amb cendres, i un retall circular central de poc més d'un metre de diàmetre i una fondària que no excedia els 30cm. Finalment, val a dir que una base de columna localitzada en campanyes anteriors fora muralles, s'emplaçava just en el centre axial de l'edifici III, amb el que nosaltres creiem que ambdós, edifici i basament, estarien relacionats d'alguna manera. L'edifici III fou construït en la fase iberorromana (fase II).

L'Edifici II corresponia a la zona existent a l'oest de l'Edifici

III, i al nord de la bateria de cases adossades a la muralla. Com diem, tot i que no fou possible l'excavació de tota l'estratigrafia, sí que es va constatar que en aquest espai tan sols existia un únic recinte construït a la fase II del jaciment, el qual s'hauria adossat a les finques preexistents de la muralla. Es van localitzar tres grans retalls a la part central que no van poder ser excavats.

Pel que fa a l'actuació vinculada al centre d'interpretació, després de la realització de diferents cales de sondeig, el resultat fou la documentació d'estructures arqueològiques en dos d'ells. El primer dels sondejors restava just davant de l'entrada provisional al jaciment, just als peus del talús i orientat radialment a aquest. Es va localitzar un retall de 8m d'amplada, reblert per diferents nivells d'enderroc i de paquets terrosos que ressequien el pendent del talús. Tan sols es va poder documentar en planta, sense arribar a excavar-se estratigràficament, tanmateix, les seves característiques semblaven configurar un fossat perimetral.

En quan a l'altre sondeig amb documentació d'estructures arqueològiques, consistia en una gran rasa d'un 50m de llargada per 10m d'amplada (que unificava diferents petits sondejors amb presència de restes) a l'esplanada de llevant del jaciment. Allà es va identificar 37.5m lineals d'una muralla orientada en sentit N-S. Presentava una amplada variable d'entre 1,2 i 1,9m i estava formada per un doble full de còdols i lloses de mida mitjana, a l'interior dels quals existia un rebliment de pedruscall de mides diferents, tot plegat lligat amb argila. En algun punt es podia copsar la voluntat de col·locar les pedres a cantell, intentant formar un aparell d'*opus spicatum*. Eventualment s'observava una estructura de folre per la part externa, de la qual es va veure que es conservaven uns 95cm de potència, recolzant-se a sobre d'un enderroc de pedres. Aparentment semblava tractar-se d'un element de cronologia medieval.

Figura 3. Detall del gran sondeig de l'esplanada de llevant. En primer terme, la potent estructura murada sobreposant-se a l'enderroc del fossat. Al fons, l'escarpa.

A banda d'això, també es va identificar un gran retall longitudinal amb una orientació N-S. Presentava una amplada d'entre 12 i 13m i estava farcit per diferents nivells, sempre sedimentats seguint el pendent del talús, on també s'intercalaven potents estrats d'enderroc amb paquets de terres. Just en el límit intern del retall es van identificar uns 10m d'una paret de 90cm d'amplada que folrava l'inici del perfil intern de manera longitudinal. En efecte, el gran retall es relaciona amb el fossat de l'*oppidum*⁴, mentre que la paret interna consistia en l'escarpa. El conjunt hauria estat construït en la primera fase del jaciment i amortitzat a la primera meitat de segle I aC.

LA INTERVENCIÓ DE 2013

L'actuació del 2013 es desenvolupà durant el mes de juliol, mantenint el mateix equip de direcció i coordinació que ens els anys precedents, amb la inestimable ajuda d'una cinquantena⁵ d'estudiants, llicenciats i doctors especialitzats d'Arqueologia, Història, Història de l'Art i Restauració, provinents majoritàriament de la UAB, però també de les universitats de Barcelona, Salamanca, Madrid, Oxford, Toulouse i Alger.

Els treballs es centraren en tres zones ben diferenciades. D'una banda es pretenia ampliar la zona de la intervenció en l'Edifici IV per tal de completar l'excavació del seu perímetre. També es proposava esgotar l'estratigrafia antròpica de l'Edifici II, a la part central del jaciment i que havia quedat a mig excavar l'any anterior. I finalment també s'actuà a la part més llevantina del jaciment, a la part interior de la muralla medieval, obrint una gran franja en aquell espai. L'objectiu consistia en verificar l'existència de vivendes medievals en aquell sector, testimoniades amb els nous Àmbits L, M i N, però també intentar veure la connexió

Figura 4. Vista de l'Edifici IV al final de la seva excavació i posterior adequació.

de la bateria de cases excavades l'any 2011 a redós de la muralla, i més concretament, confirmar la presència de la porta d'entrada en aquell sector durant la fase ceretana d'ocupació de l'altiplà, tal com insinuaven les estructures identificades a l'Àmbit XV.

En el cas de l'Edifici IV, efectivament es va poder ampliar el conjunt de l'edifici, documentant-se la seva continuïtat cap a la part nord. A nivell estratigràfic cal dir que en aquell sector el terreny geològic cada cop apareixia a una cota més elevada, ja a només 25cm de les cotes inicials vegetals, amb el que arribats a un determinat moment, tota resta arqueològica que no fos retallada en el substrat geològic havia desaparegut completament. L'actuació va localitzar el tancament de les tres habitacions que conformaven l'edifici, però també deixava a l'aire la possibilitat que hi hagués hagut un altre cos a la part nord formant part del mateix edifici, doblant la superfície del mateix. Com diem, tota resta estructural d'aquesta hipotètica nova ala havia desaparegut totalment.

Pel que fa a les habitacions documentades, es confirmava la presència d'un fogar de placa d'argila en una posició central a cadascuna. El de l'habitació central era de tipus lenticular mentre que els altres dos semblaven ser rectangulars. La característica principal d'aquestes dues llars era que presentaven una decoració perimetral en forma d'una ranura de dos cm a tot el voral. L'habitació de ponent hauria estat destinada a la producció metal·lúrgica, bàsicament en la reducció del ferro, ja que s'hi ha trobat una petita cubeta-forn, nivells de cendres i cremació, una possible enclusa i, lògicament, les escòries fèrriques. Ara bé, és probable que l'edifici hagués albergat un taller on també es realitzés la forja del ferro, així com la metal·lúrgia d'altres metalls com el bronze i el plom. Així, a banda d'alguns petits indicis (recuperació de pedres d'atzurita, colades de

plom, elements i objectes de bronze i plom en el mateix edifici,...) es van realitzar anàlisis sedimentològics en alguns dels gresols recuperats, confirmant-se la presència de plom, de coure, i també de llautó i cinabri (Laboratori MICROLAB, CSIC). Aquest és un mineral que a l'Antiguitat va ser utilitzat per diverses funcions, per exemple com a element colorant, però la seva aparició en una àrea metal·lúrgica ens fa pensar en la seva funció per daurar productes, i posteriorment s'utilitzà en l'amalgama de l'or. En aquest sentit només recordar la troballa d'una arracada d'or en el mateix jaciment. Amb tots aquests elements pensem que l'edifici podria ser considerat un taller polimetallúrgic.

Val a dir que aprofitant l'ampliació realitzada es completà l'excavació arqueològica de l'Àmbit D medieval, que també havia quedat a mig excavar en el seu moment.

Pel que fa a l'Edifici II, havíem iniciat la seva excavació l'any anterior, però no es va poder completar. Construït a partir de mitjan segle II aC, correspon bàsicament a la superfície del que havien estat els antics Àmbits VIII, IX i X, els quals en aquest moment passen a estar unificats en un sol recinte. En aquest, es mantenien les sales principals dels antics àmbits, adossades a la muralla, però s'eliminaren els patis davanters, restant un gran espai diàfan just davant de les tres estances. L'edifici quedava delimitat pel mur 535 a ponent i el mur 353 a tramuntana, adossant-se lateralment a l'Edifici III i conformant una superfície de poc més de 200m². L'excavació de l'any anterior havia exhumat un potent estrat d'enderroc en el pati davant, localitzant el que semblava el nivell d'ús de l'estança. Aquest s'estenia per la majoria de l'edifici, mostrant que es tractava d'un gran espai diàfan, exceptuant una petita habitació a l'angle nord-oriental. En el nivell de circulació es localitzaren dos grans retalls a la part central.

En aquesta campanya es completà l'excavació del retall central ue 761, consistent en una estructura cúbica de planta quadrangular, de 2m de costat per dos de fondària. A cadascuna de les quatre cantonades semblava que hi hauria hagut un puntal ja que quedava el negatiu en punt rodó a tota la vertical del perfil. Al seu interior es van localitzar diferents nivells de blocs petris barrejades amb moltes cendres i carbons. En relació al retall 763, no vam poder excavar la totalitat dels seus nivells de reblliment, finalitzant la intervenció a una cota propera als 5m des del seu inici. No obstant això, es configurava com un retall ovalat, amb uns diàmetres de 5.5m per 4m i un perfil vertical que progressivament s'anava fent un xic més estret.

I en la resta de superfície s'esgotà l'estratigrafia antròpica i localitzant el substrat geològic a tota l'extensió. Aquí

Figura 5. Gran pati diàfan de l'Edifici II amb els dos grans retalls centrals.

Figura 6. Vista dels àmbits L, M i N medievals al final de la intervenció de 2013.

es van poder identificar alguns murs que corresponien a avantsales dels Àmbits VIII, IX i X de la fase ceretana.

I finalment, a la zona de la muralla medieval es va decidir de realitzar un gran rebaix rectangular, resseguint la traçada de la muralla medieval, per tal d'intentar conèixer la realitat arqueològica a l'interior del clos. En total l'àrea oberta presentava una llargada d'uns 26m de llargada per 5m d'amplada, conformant un gran rectangle d'uns 130m².

En aquest cas, l'excavació va documentar tres noves finques medievals, Àmbits L, M i N, també adossats a la muralla. No fou possible la finalització de l'excavació dels mateixos, i òbviament, tampoc es va poder assolir la seqüència estratigràfica d'època antiga. Totes les parets de les estances estaven realitzades amb la tècnica de l'*opus spicatum*, amb més o menys ortodòxia, a base d'una majoria de lloses de pissarra lligades amb terra. En alguns casos, es conserva una potència estratigràfica de més d'un metre.

CONCLUSIONS PRELIMINARS

Les intervencions realitzades durant el 2012 i 2013 han suposat avançar en el coneixement de cadascuna de les fases del jaciment del Castellot, posant de relleus diferents aspectes transcendents de l'assentament⁶.

Horitzó I. Fase I: ceretano-ibèrica (primera meitat IV aC - ca 150 aC)

La novetat més important d'aquesta fase ha estat la constatació d'un fossat perimetral corresponent a les fàcies antigues del jaciment, que el protegeix per migdia, abraçant-lo també per la part de llevant. Amb una amplada original d'entre 8 i 10 metres, presentava un mur d'escarpa al perfil intern que el folrava. Desconeixem la seva fondària, però com a mínim assoliria els dos metres. Aquesta estructura completaria el sistema defensiu del Castellot, juntament amb la potent muralla que barra l'*oppidum* per migdia. El fossat s'hauria reblert, segurament de manera natural, coincidint amb l'abandonament de l'assentament, durant el primer terç de segle I aC.

D'altra banda, l'excavació en els edificis II i III ens ha permès comprendre millor l'estructura arquitectònica domèstica dels àmbits ceretans. Es va confirmant que una gran part d'aquests comptava amb dues estances o, com a mínim, amb un pati anterior. En qualsevol cas, l'estança més propera a la muralla seria la sala principal del conjunt, on s'hi desenvoluparia la vida familiar i domèstica. La superfície d'aquestes oscil·lava entre els 25m² i els 35m². Per la localització de fonaments de blocs de pedra estratègicament situats, semblaria que podrien sostenir un segon pis o terrastall. Pel que fa al pati davanter, era un espai major, amb una superfície d'entre 33m² i 40m², possiblement a l'aire lliure i de funcionalitat diversa. Entre aquestes funcions és possible suposar l'establiment estacional del bestiar menut.

Horitzó I. Fase II iberoromana (ca 150 aC – principis segle I aC)

És en aquesta fase on tal vegada s'ha avançat més pel que fa a la comprensió històrico-arqueològica. Fins el 2012, i a banda lògicament de la gran reforma del sistema defensiu, en la que es realitzà la porta monumental amb les dues torres i el cos de guàrdia lateral, d'aquesta fase tan sols s'havia documentat l'existència de l'Edifici I, el qual estava molt seccionat per les construccions i retalls d'època medieval. Per tant era un període del jaciment certament desconegut. En aquests dos anys gairebé s'ha pogut finalitzar l'excava-

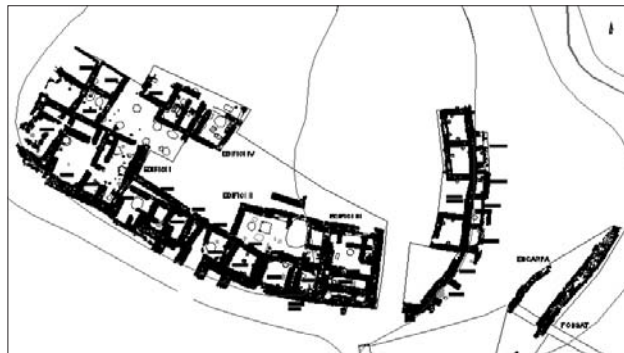

Figura 7. Planta general del jaciment en finalitzar la campanya de 2013.

ció de tres nous grans edificis: II, III i IV. Això ha fet possible constatar que urbanísticament l'antic poblat ceretà, d'entre 30 i 40 unitats domèstiques, es transformà en un centre de poder amb grans edificis polifuncionals d'entre 100 i 228 m². Cadascun d'ells ocupà la superfície de diverses cases ceretanes aprofitant parcialment les seves estructures, cronològicament anteriors. En general, els nous murs utilitzen molt més la pissarra en la seva composició i tenen uns gruixos d'entre 45 i 50cm. És de destacar que tots els nous edificis són construïts seguint la mesura romana de la *pertica*, ja que les seves dimensions sovint responen a múltiples de 2.95m -10 peus-, i tots ells foren construïts a partir de mitjan segle II aC, coincidint amb les grans reformes de l'*oppidum* que també afectaren el sistema defensiu

L'Edifici II estava ubicat a la part central del poblat, a la dreta de l'entrada monumental. És un cos allargassat de planta irregular que presenta una superfície interna de 203m², es recolza a la muralla i a l'Edifici III. Cal destacar que la paret longitudinal de façana, construïda *ex novo*, mesurava 50 peus romans (14,8m). L'edifici englobava les sales principals dels Àmbits VIII, IX i X i creà un pati davanter, segurament a l'aire lliure. Les tres habitacions tindrien funcions d'emmagatzematge i residencials⁷, mentre que al gran pati s'hi desenvoluparien les activitats productives. Tot aquest espai diàfan està caracteritzat per la presència d'un gran retall ovalat, el qual presenta una superfície que supera els 20m², i una capacitat volumètrica que com a mínim supera els 70m³. Té una potència mínima de 5m, amb un perfil vertical de les seves parets que es va apropant molt lleugerament, sense mostrar cap tipus d'arrebossat. És evident que la tipologia del retall apunta a una gran bassa que per la seva profunditat només pot respondre a una funcionalitat emmagatzemadora, i en aquest sentit l'aigua hauria de ser el contingut més lògic. Tanmateix, els primers substrats geològics del Castellot no són ni de bon tros impermeables, sinó que precisament es caracteritzen per tenir una gran porositat. Paquets d'argila amb gravetes combinats amb franges de blocs de pedra sorrenca no permeten que

s'entolli l'aigua, la qual és ràpidament absorbida cap a les capes freàtiques del subsòl. Davant d'això, nosaltres proposem que el retall es dediqués a l'estocatge de l'aigua condensada en forma de neu. La neu o el glaç és un element molt present en la climatologia cerdana, especialment als mesos d'hivern, i sobretot la neu té unes característiques químiques que fan que tardi molt en convertir-se en aigua i fondre's. Per tant, és fàcilment acumulable i es pot mantenir a la superfície sense evaporar-se ni ser absorbida pel subsòl. En aquest sentit, la neu i el gel no eren desconeguts pels autors clàssics. Plini (*Hist. Nat.* XIX, 19, 5-6), Marcial (XIV. 117-118), Petroni (*Satyricon* 31.3) i Sèneca (13, 2-3 i IV, 13, 8-10), ens parlen del gust entre els romans per les begudes fredes i la necessitat de tenir gel per refredar-les. I alguns d'ells, com Plini (*Hist. Nat.* XXXVI, 1, 2) i Sèneca (IV, 13, 2-3 i IV, 13, 8-10), fins i tot esmenten que els romans feien dipòsits a les muntanyes per concentrar la neu i posteriorment comercialitzar-la. Per tant, l'existència d'un pou de gel al bell mig d'una vall pirinenca ben comunicada amb les dues vessants de la serralada no hauria de ser un fet excepcional.

Malauradament, no coneixem paral·lels propers d'aquests dipòsits en el territori immediat. Efectivament, són segurament in comptables els exemples de dipòsits i cisternes en els jaciments catalans i rossellonencs ja siguin d'època ibèrica o republicana. Però a tots ells se'ls suposa un ús bàsic d'emmagatzematge d'aigua, ja sigui per la impermeabilitat del substrat o per haver enlluït les parets de l'estructura a base d'argila. Cap d'ells sembla ser destinat a guardar l'aigua en alguna de les seves formes sòlides.

Pel que fa a als usos que hagués pogut tenir la neu, no ens hauria de ser difícil d'imaginar-nos-els. El primer i més bàsic podria ser el de garantir-se unes reserves permanents d'aigua. No cal oblidar que la neu no és res més que la cristallització de l'aigua i en fondre's, esdevé líquid una altra vegada. Un altre ús, ja ho hem vist en tractar els autors antics, és el subministrament de neu i gel als nuclis urbans i així satisfer la demanda i necessitat de begudes fredes als seus habitants. En aquest cas, l'estocatge de neu respondria a una comercialització directa del producte. I finalment, no s'hauria de menystenir les propietats de la neu com a aïllant tèrmic i per conservar productes, les quals la farien òptima pel comerç d'altres productes i el trasllat a llocs més llunyans sense patir la putrefacció. En aquest cas, la neu no seria l'objecte de comercialització, sinó un element secundari que la proporcionaria.

Del retall cúbic situat a la part central encara en desconeixem la seva funcionalitat i restem a l'espera dels diferents estudis i anàlisis. Tanmateix, de manera provisional i a tall d'hipòtesi, plantegem la possibilitat que consistís en un

contrapès, una *arca lapidum* (Martín, 2012), relacionat amb el sistema de bigues i politges que permetrien l'extracció del contingut de la bassa.

L'Edifici III possiblement fou un dels primers edificis construïts durant aquesta fase. Situat a l'angle SE del poblat, presenta una planta rectangular que malgrat semblar exempta, les parets laterals es recolzen al front de muralla. Les seves mesures internes són de 3 per 4 *perticae*, conformant una superfície de 101m². Es bastí amb unes potents parets de 1,1 o 1,2m de gruix, fetes amb grans blocs de pedra, a sobre de les quals es disposaren lloses de pissarra. Aquesta gran solidesa de l'estructura li atorgava un caràcter certament únic dins el jaciment. L'accés es realitzava per la part nord i un cop a dins, dues petites habitacions laterals allargassades marcaven un passadís que menava vers la gran sala posterior, on hi havia la llar de foc. Semblaria que l'edifici es pot relacionar amb el basament d'un pilar situat fora muralla, que tal vegada pogués tenir una funcionalitat simbòlica (Arcelin/Plana-Mallart 2011, 52-53). Així, la solidesa estructural de l'edifici, els diferents retalls, les llars de foc, els punts d'acumulació cendrosa de l'interior i la potencial relació amb un eventual espai simbòlic religiós a l'exterior del clos, ens duen a proposar una funcionalitat centrada en activitats litúrgico-religioses. No obstant això, no tenim cap indicatiu material directe, ans al contrari, l'excepcionalitat que es desprèn de l'esquelet estructural no mostra correspondència amb el registre arqueològic, d'altra banda força exigü. Tanmateix, és la suma dels diferents petits indicis el que ens porta a proposar una interpretació de caràcter cultural i ritual.

En el cas de l'Edifici IV, s'ha verificat la seva singularitat i especificitat funcional. Tenint en compte les diferents troballes (estrats d'incendi i cremació, estructures de combustió, petites fosses amb materials cendrosos i escòria de ferro, gresols, pans de plom en forma de rebuig...), considerem que ubicaria un taller metal·lúrgic i de transformació del metall, bàsicament a l'habitació de ponent. En aquella és on s'ha localitzat la majoria de gresols, un potent estrat d'incendi i de terra rubefactada, un gran bloc petri que considerem una enclusa, i una zona un xic rebaixada, en forma de cubeta, que podria correspondre al forn pròpiament dit. Les dades que tenim ens duen a pensar en la depuració del ferro. Talment, els estudis dels sediments de l'interior dels gresols han determinat una metal·lúrgia centrada en el plom i el coure, que es reforçaria amb la localització de residus i rebuigs de plom, pedres d'atzurita, els elements de bronze recuperats... No obstant això, hem de fer notar que segurament es tractaria d'una producció d'abast local, sense grans pretensions quantitatives. I finalment, cal no oblidar la presència del cinabri en les restes dels sediments dels gresols (Morera/Oller, 2013), el qual era utilitzat a

l'Antiguitat com a pigment rogenc, però també per daurar⁸. S'hauria de relacionar amb la troballa d'una arracada d'or en el mateix jaciment, però també, i en un sentit més comarcal, amb l'existència d'unes possibles mines, ceretanes i/o romanes, al municipi d'Isòvol, que disten uns 5km del jaciment del Castellot, d'on s'extrauria l'or al·luvial⁹.

Els treballs del 2013 han confirmat que l'Edifici IV està assentat en una zona del jaciment on resta molt poca potència estratigràfica, i en molts casos tan sols es conserva el primer nivell més superficial, fent que les estructures es conservin desigualment, havent desaparegut part de la seva planta. Tanmateix, això no ha impedit copsar que l'edifici era molt més gran dels que ens podíem imaginar, segurament doblant la superfície per la part septentrional. Tota una zona que, com diem, ha perdut la l'estratigrafia antròpica.

A nivell d'interpretació provisional, considerem que tenim prou indicis com per proposar la presència d'una població d'origen forani, romana o itàlica, al Castellot, a partir de mitjans de s. II aC, en un més que probable context militar. Es tractaria, doncs, d'una petita guarnició militar ubicada en un *oppidum* indígena, en el qual efectuen les modificacions necessàries (en primer lloc, la fortificació d'una nova porta, i posteriorment la construcció d'espais especialitzats com el taller metal·lúrgic) per adaptar-lo a les seves necessitats. Cal també destacar que en el proper jaciment del Turó de Baltarga (Bellver de Cerdanya), a uns 6,5 km de distància, hem detectat durant la campanya d'excavacions del 2013 un fenomen similar (Oller *et al.* en premsa). Així, a la part alta d'aquest turó, i també sobre un nucli ceretà preexistent, s'han identificat diverses estructures rectangulars ubicades al voltant del que sembla una torre quadrangular de notable envergadura. Entre els materials de la segona meitat del s. II aC destaca la presència d'un anell de ferro amb paral·lels en contextos militars tardorepublicans, així com un clau de *caliga*, el que de nou porta a pensar en una petita guarnició militar ubicada en un punt estratègic de pas de la via transpirinenca. L'existència de *praesidia* en els passos més estratègics del Pirineu està confirmada en les fonts literàries d'època de les Guerres Sertorianes y la Guerra Civil, però no per a cronologies del s. II aC -com és la que ens ocupa-, de manera que podria indicar-nos una presència romana al Pirineu més antiga del que havíem suposat.

Horitzó II. Fase III. altmedieval (segles X-XII)

Finalment, els treballs efectuats a la franja de llevant del jaciment han aportat més llum a l'urbanisme domèstic en la fase medieval. Efectivament, allà s'ha localitzat un nou mòdul d'habitació de quasi 13 metres de llargada, amb dues

unitats independents (Àmbits L i M), i un tercer (Àmbit N), que sembla restar isolat. Tot plegat, adossat a la muralla medieval. Malauradament, de les tres estances només ens ha estat possible excavar els estrats d'enderroc i de rebliement de les estructures i caldrà esperar a noves actuacions per poder conèixer aspectes més concrets dels tres.

BIBLIOGRAFIA

ALIAGA, S., ANDREU, R., MERCADAL, O., OLESTI, O. 1998, Territori i vies de comunicació a la Cerdanya en època romana, *XI Col·loqui Internacional d'Arqueologia de Puigcerdà, Comerç i vies de comunicació (Puigcerdà, 31 d'octubre i 1 de novembre de 1997)*, Institut d'Estudis Ceretans, Puigcerdà, 261-279.

ARCELIN, P., PLANA-MALLART, R. 2011, L'expression monumentale des rites protohistoriques en gaule méditerranéenne et dans la partie nord-est de la Péninsule Ibérique. Stèles, bâtiments culuels et sculptures, *Des rites et des hommes. Les pratiques symboliques des Celtes, des Ibères et des Grecs en Provençs, en languedoc et en Catalogne*, Editions Errance, París, 25-60.

BELARTE, M.C., DE CHAZELLES, C.A. 2011, Les manifestations de pratiques rituelles en contexte domestique en Ibérie et en Gaule méditerranéenne, *Des rites et des hommes. Les pratiques symboliques des Celtes, des Ibères et des Grecs en Provençs, en Languedoc et en Catalogne*, Editions Errance, París, 165-188.

CAUJET, B. 2007, *L'or des Celtes du Limousin*, Culture et Patrimoine en Limousin.

CAUJET, B., OLESTI, O., OLLER, J., GARCIA, J.L. 2012, Les Guillateres d'All (Isòvol): estructures hidràuliques vinculades a les estructures mineres antigues, *XI Jornades d'Arqueologia de les comarques de Girona (Girona, 15 i 16 de juny de 2012)*, 297-301.

CRESPO, C., MERCADAL, O., MORERA, J. 2009, *Memòria de les intervencions arqueològiques realitzades al Castellot de Bolvir (2006-2009)*, Lliurat al Servei d'Arqueologia del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya.

CRESPO, C. 2011, *Recepy Pyrenaeum. Estudi històric dels Pirineus en època antiga*, Tesi doctoral dirigida pel catedràtic d'Història Antiga de la UAB, Dr. Alberto Prieto Arciniega.

MARTÍN, A. 2012, Anàlisi tecnofuncional d'estructures productives vitivinícoles d'època romana. Identificació i localització a Catalunya de fosses de maniobra de premses amb contrapès tipus *arca lapidum*, *Pyrenae*, 43, vol II, 53-98.

MERCADAL, O., OLESTI, O. 2000, Territorios marginales y romanización: las transformaciones del paisaje ceretano en época antigua, *Actas do 3º Congresso de Arqueologia Peninsular: Arqueologia da Antiguedade na Península Ibérica*, Vol. VI, ADECAP, Porto, 51-70.

MERCADAL, O., OLESTI, O., VILADEVALL, M., MORERA, J., CAUQUET, B. 2013, L'or a Cerdanya, mite o realitat?, *Ker*, revista digital del Grup de Recerca de Cerdanya, núm. 6, 42-49.

MORERA, J., OLLER, J. 2011a, *Informe de la intervenció arqueològica realitzada al Castellot. 2010*, Lliurat al Servei d'Arqueologia del Dept. de Cultura de la Generalitat de Catalunya.

MORERA, J., OLLER, J. 2011b, *Informe de la intervenció arqueològica realitzada al Castellot. 2011*, Lliurat al Servei d'Arqueologia del Dept. de Cultura de la Generalitat de Catalunya.

MORERA, J., OLLER, J. 2013a, *Memòria de les intervencions arqueològiques realitzades al Castellot de Bolvir. Campanyes 2010*, Lliurada al Servei d'Arqueologia del Dept. de Cultura de la Generalitat de Catalunya.

MORERA, J., OLLER, J. 2013b, *Informe de la intervenció arqueològica realitzada al Castellot. 2012*, Lliurat al Servei d'Arqueologia del Dept. de Cultura de la Generalitat de Catalunya.

MORERA, J., OLESTI, O., VILADEVALL, M. 2010, Les Guillateres d'All (Isòvol, la Cerdanya): unes possibles mines d'or al·luvial d'època romana, *X Jornades d'Arqueologia de les comarques de Girona (Arbúcies, 28 i 29 de maig de 2010)*, 241-247.

MORERA, J., OLESTI, O., OLLER, J., MERCADAL, O., SÀNCHEZ, E. 2012, El Castellot de Bolvir (La Cerdanya): ocupacions ceretana, iberoromana i altmedieval. Campanyes de 2010 i 2011, *XI Jornades d'Arqueologia de les comarques de Girona (Girona, 15 i 16 de juny de 2012)*, 125-133.

OLESTI, O., MERCADAL, O. 2005, La iberització del Pirineu Oriental i la filiació ètnica dels ceretans, *Acta Paleohispanica* 5, 295-314.

OLESTI, O., MERCADAL, O., VALIENTE, P. 2005, La Cerdanya i els Ceretans: transformacions d'un poble i d'un paisatge pirinenc en època antiga, *XIII Col·loqui Internacional d'Arqueologia de Puigcerdà, Món Ibèric als Països Catalans (Puigcerdà, 14 i 15 de novembre de 2003)*, Volum I, Institut d'Estudis Ceretans, Puigcerdà i Andorra, 287-305.

OLESTI, O., MORERA, J., CRESPO, C., MERCADAL, O., ALIAGA, S., SÀNCHEZ, E. 2008, El Castellot de Bolvir, una fortificació iberoromana a la Cerdanya, *IX Jornades d'Arqueologia de les comarques de Girona (L'Escal, 6 i 7 de juny de 2008)*, Volum I, 217-223.

OLESTI, O., MORERA, J., CRESPO, C., MERCADAL, O., SÀNCHEZ, E. 2010, El Castellot de Bolvir (la Cerdanya): ocupacions ceretana, iberoromana i altmedieval. Campanyes de 2008 i 2009, *X Jornades d'Arqueologia de les comarques de Girona (Arbúcies, 28 i 29 de maig de 2010)*, 147-158.

OLESTI, O., MORERA, J., CRESPO, C., MERCADAL, O. 2011, El Castellot de Bolvir (la Cerdanya): una fortificació ceretana als Pirineus, *Tribuna d'Arqueologia 2009-2010*, 295-330.

OLESTI, O., CAUQUET, B., MERCADAL, O., MORERA, J., VILADEVALL, M. 2013, Una mineria de l'or de l'època prerromana i romana a la Cerdanya?, *Ker*, revista digital del Grup de Recerca de Cerdanya núm. 6, 50-60.

SANMARTÍ, J., SANTACANA, J. 2005, *Els ibers del Nord*, Rafael Dalmau editor, Barcelona.

SANMARTÍ, J., ASENSIO, D., BELARTE, M.C., MARTÍN, A., SANTACANA, J. 2006, La iberització a la Catalunya costanera i central, *ArqueoMediterrània*, 9. *De les comunitats locals als estats arcaics: la formació de les societats complexes a la costa del Mediterrani occidental*, actes de la III Reunió Internacional d'Arqueologia de Calafell (Calafell, 25 - 27 de novembre de 2004), 145-158.

NOTES

1) El context del jaciment i els antecedents arqueològics estan abastament exposats en d'altres articles precedents. Vegi's, per exemple, els articles signats pels mateixos autors a les *Actes de les Novenes, les Desenes, o les Onzenes Jornades d'Arqueologia de les Comarques de Girona*.

2) Aquest Centre d'Interpretació actualment s'està realitzant a la vessant oriental del jaciment i de fet, la seva construcció va ser el causant d'alguns dels treballs i troballes efectuades en les darreres campanyes.

3) Publicat en les *Novenes Jornades d'Arqueologia de les Comarques de Girona*.

4) Val a dir que l'excavació del fossat no va poder finalitzar per motius de seguretat. Talment, creiem que els 12-13m d'amplada que es va documentar poden ser generats a partir d'una continuada erosió del terreny, de tal manera

que, originàriament, l'amplada del vall en aquest sector fos un xic menor, apropant-se als 8m d'amplada documentats en l'altre sondeig.

5) Tal com havia succeït en la campanya de juliol de 2012, els estudiants/licenciats vingueren en grups d'entre 28 i 30 durant tres setmanes consecutives, sumant un total d'una cinquantena.

6) En les tres fases tan sols exposarem les novetats o les conclusions que es deriven dels treballs efectuats durant les campanyes de 2012 i 2013. Per les característiques generals de cada període ens remetem a la bibliografia o a les actes de les anteriors jornades.

7) Hem de recordar que a una d'elles és on es va recuperar l'arracada d'or.

8) Actualment, l'amalgament per l'orfebreria es realitza amb mercuri.

9) Sobre la mineria de l'or a les Guillateres d'All, a Isòvol, vegeu MORERA *et al.* 2010; OLESTI *et al.* 2011; CAUJET *et al.* 2012.